

Ірина Вільчинська

Київський національний університет культури і мистецтв

Тетяна Рева

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

ЕВОЛЮЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ЛІВОРАДИКАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ (Італія, Іспанія, Франція, Німеччина)

Iryna Vilchinska, Tetiana Reva. Evolutional Tendencies in the Activity of the Left Radical Organizations in Western Europe (Italy, Spain, France and Germany).

The main evolution tendencies of the radical left organizations of the largest counties of Western Europe (Italy, Spain, France and Germany) are researched in the article. It consists of the analysis of their origins, development and modern condition. The actuality of the article is the necessity of the political historical analysis of forms and manifestations of the phenomenon. It is also important to study such its features as variety, ideological transformations and dynamic processes. The researching of the new tendencies of left-wing political parties and movements in the well-developed European countries is very useful for Ukraine in the context of the decommunization process.

The term «radicalism» (from Latin, radix – root) is used to characterize the extreme-orientated organizations, parties, movements and groups which show their inclination to the radical reformation of the modern social political institutions to solve different social problems. Left radicalism is the social political phenomenon, based on the aspiration of political active groups of some people for destruction of the existed system of the state authority to put in practice the ideas of the «society of justice» and communist conceptions of XIX-XX centuries. The main tendencies of the modern left-wing groups are:

1) Revolutionary idea. They support the idea of the transformation and the elimination of the existed social regime by the upheaval;

2) Anti-capitalism. Left radicals rudely criticize the world economic system as the form of the slavery of the end of XX century – the beginning of XXI century. It is characterized by the domination of the great corporations' interests;

3) Democratic centralism. A man has the right of choice in the different fields of social life. Only one political party or group gets the state power;

4) Strategy of protest. Left radicals take part in single terroristic acts or organisations and various movements of protests.

5) Armed struggle. Using of the violence is one of the main methods to influence the community. For example in the second half of XX century, many powerful extreme-left terroristic groups acted in Western Europe. They are «RAF» (Germany), «Red Brigades» (Italy), «GRAPO» Spain, «Action Directe» (France).

The fundamental principles of the left radicalism are the idea of the society of justice and critical analysis of state imperialist policy. Left radicals call for the elimination of the capitalist system and building of the socialism by the revolutionary-armed fight. The most part of the left movements and political parties are anti-American. They fight against the political influence of the USA as the centre of world imperialism and call states for leaving such imperialistic organisation as the NATO.

There is the ideological regionalism of the political radicalism in Europe. Its various kinds dominate in the different parts of the country. These ideological orientations depend on many social economic and historical factors. For example, we can see the ideological regionalism in Italy between North (right wing radicalism) and South (left wing radicalism) and in Germany between West (far left) and East (far right).

In general, in the modern Europe comparing extreme right and extreme left, we can see the decadence of the far left and the activation of the far right political tendencies. The main reason of extreme right success is the modern migrant crisis in European countries. Left radicals are popular only in the countries with political economic crisis and associated with populism.

The researchers of left radicalism distinguish three potential electoral groups of far left political parties and movements: 1) Extreme left subcultures. They are groups or people who have taken part in the various demonstrations and have been a member of the far left political party for a long time;

2) Left centrists. They have neutral political position and prefer vote for “green” parties; 3) Protesters. They are groups of young people who support the populist tactics and join different demonstrations against globalization and the EU.

In the second half of the XX century left radicalism was more aggressive than the right one in the biggest countries of Europe. The most powerful terroristic organisations of this period were left wing. They are «Red Brigades», «RAF», «GRAPO» and «ETA». The scientists connect the “revival” of left ideologies in Western Europe after the Second World War with the spreading of anti-fascist ideas in the former fascist and national-socialist countries (Italy, Germany, Spain, Romania, Hungary and Portugal etc.).

Today political radicals actively influence the internal and external policy of the European Union. The main vectors of their activity are the fight against the EU enlargement, the limitation of immigration, the revision of the social guarantees for migrants and their families and the state control in all spheres of a society. All these issues were manifested in the attempt to stop the temporary regime of the implementation of the EU-Ukraine Association Agreement in September 2014. The activity of the Eurosceptics led to the enlargement of the number (99 up to 124) of the representatives of right and left out-system organisations in the European parliament in 2014. The European left parties even established political block, called «European United Left – Nordic Green Left (GUE-NGL)».

Key words: left radicalism, far left political parties, Western Europe, anti-capitalism, revolution, «society of justice», democratic centralism, terrorism.

Відомий італійський філософ та політолог Норберто Боббіо наголошував, що наприкінці XX – на початку XXI століть політичний простір перейшов на вісь «крайність – поміркованість». Власне, у межах цієї вісі координат і змушені сьогодні визначатися більшість ідеологій та відповідних організацій і рухів. Причому схильність деяких до «крайності» зумовила переважання у них тих характеристик, які прийнято визначати як радикальні.

Поняття радикалізм (від лат. *radix* – корінь) застосовується для характеристики крайньоорієнтованих організацій, партій, рухів, угруповань і окремих лідерів, які демонструють схильність до найкардинальнішого (докорінного) реформування існуючих соціально-політичних інституцій задля вирішення більшості суспільних проблем. Як соціально-політичні погляди та дії, що характеризуються акцентуацією уваги на змістовному відриві ідей від загальноновизнаних, радикалізм тісно пов’язаний із екстремізмом, хоча й характеризується дещо іншими методами їх втілення. При цьому більшість екстремістів називають себе «радикалами» – досі не зустрічалося, щоб політична партія визнавала свою належність до правого чи лівого екстремізму [1, с. 863].

Питання генези та сутності політичного екстремізму і радикалізму розглядали у своїх дослідженнях такі зарубіжні дослідники, як Г. Авцинова, У. Бейкс, М. Буянов, Л. Вілкоккс, Е. Гобсбаум, В. Ковальов, Д. Ольшанський, А. Піджаков, І. Сазонов, К.-Е. Саймонсен, Р. Скритон, Дж.-Р. Спіндлав, Дж. Шварцмантель та ін. Загальна характеристика радикальних політичних ідей та течій у Західній Європі представлена у працях К. Арзхеймера, Ж.-І. Камуса, Е. Картер, Д. Кошелева, Т. Лірі, Л. Марча, Ж. Мінка, А. Пономарьова, Л. Ренсманна, А. Умланд, Х. Функе. Еволюції та трансформації ідеологічних поглядів представників лівого радикалізму та екстремізму присвячені наукові дослідження Н. Боббіо, В. Коршунова, В. Любина, І. Морозова, А. Павлинова, А. Цветкова та ін. Серед українських напрацювань заслуговують на увагу наукові розвідки А. Атояна, О. Атоян, Б. Дем’яненка, С. Запорожця, Г. Касьянова, В. Ліпкана, Л. Маєвської, В. Остроухова, Б. Петренко, О. Половко та ін.

Водночас, незважаючи на значний обсяг наукових розвідок про сутність, генезу та розвиток лівого радикалізму, його багатоаспектність, почасти «затухання» та, можливо, зумовлені цим ідеологічні трансформації, які почасти переорієнтовують «лівих» на «праві» позиції, актуалізують необхідність політико-історичного аналізу форм і проявів цього явища, зокрема у країнах Західної Європи. Науковий інтерес

до проблеми також актуалізований останніми подіями в нашій країні, пов'язаними з розгортанням процесів декомунізації, в контексті яких цікавими уявляються останні тенденції у діяльності «лівих» партій та рухів у розвинених європейських країнах. Тому метою статті є аналіз історії виникнення, становлення та сучасний стан легальних та нелегальних організацій лівого спрямування у Німеччині, Італії, Іспанії та Франції. Ми обрали найбільші держави ЄС з огляду на те, що обсяг статті дозволяє зупинитися на дослідженні лівого радикалізму лише у декількох країнах.

Лівий радикалізм – це соціально-політичне явище, що ґрунтується на прагненні політично-активних груп або окремих індивідів зруйнувати існуючу державно-владну систему та втілити на практиці ідеї справедливого суспільства та комуністичних концепцій XIX-XX ст.

Основні тенденції у сучасних угрупованнях лівого спрямування:

1) революційність – вони виступають за перебудову, а в більшості випадків – за знищення існуючого суспільного устрою шляхом революційного перевороту;

2) антикапіталізм – виступають із гострою критикою світової економічної системи, інтерпретуючи її як форму рабства другої половини XX – початку XXI ст., в якій панують інтереси великих корпорацій;

3) демократичний централізм – виступають за надання людині права вибору в усіх сферах суспільного життя, але при цьому вся влада має фокусуватися в руках партії чи обраної меншості;

4) стратегія протесту – вдаються до одноразових акцій, терористичних актів і рухів протесту;

5) збройна боротьба, застосування насилля як один із головних засобів впливу на громадськість (наприклад, у другій половині XX ст. на території Європи діяло багато потужних лівоекстремістських терористичних груп («Фракція Червоної Армії» у Німеччині, «Червоні Бригади» в Італії, ГРАПО в Іспанії).

Лівий радикалізм виявляється у двох основних формах: теоретичній та практичній. Теоретична форма включає філософські та соціально-політичні течії, які стали ідеологічним підґрунтям формування ліворадикальних організацій, серед яких: марксизм, анархізм, троцькізм, ленінізм, сталінізм, маоїзм, екосоціалізм, неомарксизм і под. Практична форма виявляється у діяльності низки політичних об'єднань, які стали втіленням «лівих» ідей на практиці, і поділяється ще на два види: легальну та нелегальну (іллегальну). Легальна представлена різноманітними політичними рухами, партіями та організаціями, які беруть активну участь у боротьбі за владу шляхом законодавчо закріплених процедур. Нелегальна об'єднує у собі діяльність лівоекстремістських організацій, які застосовують насилля та погрози у досягненні своїх цілей.

Нині в Італії найактивнішими легальними політичними партіями з крайньолівими ідеологічними переконаннями є: «Критично ліві», «Ленінське коло», «Троцькістська ліга Італії», «Напрямок 17», «Італійська марксистсько-ленінська партія» та «Марксистсько-ленінська італійська комуністична партія». Коротко розглянемо особливості деяких з них.

Політична партія «Критично ліві» утворилася 8 грудня 2007 р., відокремившись від «Відновленої комуністичної партії» (Communist refoundation party). У 2006-2008 рр. вона мала своїх представників С. Канаво та Ф. Турігліато у парламенті. За ідеологічними переконаннями «Критично ліві» – троцькісти, тобто вони виступають за побудову справедливого суспільства шляхом перманентної революції. У своєму маніфесті КЛ проголошують себе вільним об'єднанням чоловіків та жінок, які прагнуть побудувати ліву альтернативу капіталістичному суспільству,

що базуватиметься на засадах свободи в усіх сферах суспільного життя. Партія активно співпрацює з «Троцькістською лігою Італії» та «Напрямок 17» [2].

«Марксистсько-ленінська італійська комуністична партія» (МЛКП) була заснована 3 грудня 1999 р. Центром Марксистської культури та ініціативи у місті Форіо. Лідером партії став колишній член комуністичної партії сталініст Доменіко Савіо. У статуті партії К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін і Й. Сталін проголошуються ідеологічними натхненниками, а члени партії вважають себе спадкоємцями Жовтневої революції. Головними принципами політики партії є: антибуржуазний характер, адже в умовах сучасної буржуазної демократії пролетаріат не може побудувати справедливого суспільства; нетерпимість до реакційних сил; пролетаріат – рушійна сила революції; безкомпромісність у боротьбі, тобто відкидання будь-яких поступових реформ. Умовою перемоги і побудови соціалістичного, а згодом комуністичного суспільства, на їх думку, є тривала боротьба з опортуністами, троцькістами та ревізіоністами [3].

Ліворадикальною політичною партією, яка за своїми переконаннями споріднена з попередньою, є «Італійська марксистсько-ленінська партія» (ІМЛП), що вийшла з лав «Комуністичної партії Італії». У 1969 р. від неї відкололася група активістів, які створили «Італійську більшовицьку організацію марксистів-леніністів». У 1977 р. в місті Флоренція організація трансформувалася у ІМЛП або, як вони себе називають, партію «П'яти вчителів» (К. Маркса, Ф. Енгельса, В. Леніна, Й. Сталіна та Мао Цзедун) [4]. Головний секретар Джованні Скудері у своєму щорічному зверненні проголосив курс на антипарламентську, антиурядову, антифашистську та класову боротьбу, що може вестися будь-якими методами. Метою партії є побудова соціалістичного суспільства за «найкращими» зразками ХХ ст.: Радянського Союзу, режиму Пол Пота та Культурної революції Мао Цзедун.

Серед найвідоміших нелегальних ліворадикальних організацій Італії – угруповання «Червоні бригади», яке виникло у липні 1970 р. Фундаторами «Червоних бригад» стали вихідці з соціологічного відділення університету Тренту – Ренато Курсіо та Маргеріта Кагол. Вони активно діяли у Мілані, організовуючи вибухи на заводських територіях і в громадських місцях. Основні принципи діяльності «Червоних бригад»:

1. Напад – збройна акція, яка здійснюється з метою експропріації власності, звільнення в'язнів, накопичення зброї та амуніції тощо.

2. Напад має відбуватися всередині дня або ночі.

3. Денні напади відбуваються тоді, коли мета не може бути досягнута в інший час (наприклад, транспортування грошей, яке не відбувається вночі),

4. Нічний напад – це найбільш зручний метод боротьби для міських партизанів, адже саме вночі непередбачуваність атаки є найбільшою. Темрява приховує виконавців нападу і зберігає їх анонімність. Міський партизан має бути готовим до активних і ефективних дій і вдень, і вночі.

У 1984 р. в лавах організації відбувається розкол, внаслідок якого утворилося два відгалуження «Червоних бригад» – «старі» та «нові» бригади. «Старі» – «Червоні бригади – Комуністична партія боротьби» наполягали на активізації масової діяльності, а також вважали СРСР і США своїми ворогами. «Нові» – «Червоні бригади – Союз комуністів, що борються» виступали за політику терору, головним ворогом вважали США, а Радянський Союз був другорядним [5, р.135].

Офіційно «Червоні бригади» припинили своє існування у 1988 р., але протягом 90-х років ХХ ст. вони ще нагадували про себе різними акціями. У третьому тисячолітті активну діяльність продовжили лише «Червоні бригади – Комуністична

партія боротьби», яка у 2002 р. у своєму маніфесті проголосила такі основні політичні принципи організації партії:

1. Войовничість як необхідна умова стратегічної війни.
2. Організація вищих та нижчих органів управління засновується на принципі демократичного централізму.
3. Осередок є основою структури партії.
4. Поєднання ефективної практики з революційною теорією, створення авангарду армії пролетаріату і продовження класової боротьби.
5. Курс на створення антиімперіалістського фронту.
6. Об'єднання європейських одностайців у боротьбі з НАТО та США [5, р. 137].

Найвідоміші акції цієї організації: справа Альдо Моро (1978 р.), вбивство Гундо Росса, напади на школи, поліцейські відділи та осередки комуністичної партії Італії (1979 р.), вбивство радників НАТО у 1999 р., погроми під час зустрічі Великої вісімки у 2001 р. У 2007 р. послідовники «Червоних бригад» влаштували замах на С. Берлусконі.

Варто зауважити, що в деяких пунктах маніфесту принципи «Червоних бригад» збігаються з неофашистськими, наприклад, войовничість та централізм. Можливо, цей факт пояснюється тим, що один із засновників «Червоних бригад» Ренато Курсіо був членом терористичної ультраправої організації «Новий порядок».

На теренах Німеччини лівий радикалізм представлений невеликими політичними партіями, організаціями, особливе місце серед яких займає «Фракція Червоної Армії».

Принагідно зазначимо, що характерною особливістю німецького варіанту лівого радикалізму є його походження. Майже всі організації утворилися на базі «Комуністичної партії Німеччини» (КПН), яка, порівняно з іншими політичними партіями, після Другої світової війни мала досить заплутану історію розвитку. По-перше, у 1956 р. на території ФРН, за рішенням Конституційного суду, КПН була заборонена. Колишні члени партії лише у 1969 р. відновили її із новою назвою «Німецька Комуністична партія», яка активно діє і зараз. По-друге, у НДР КПН також проіснувала недовго. У 1946 р. вона об'єдналася з «Соціально-демократичною партією Німеччини», у результаті чого виникла «Соціалістична єдина партія Німеччини», яка домінувала на політичній арені до 1990 р.

Після заборони КПН у Західній Німеччині більшість її прихильників вдалися до пошуку нових способів захисту своїх інтересів, внаслідок чого утворилася низка прокомуністичних партій та організацій: «Робітнича ліга за відновлення КПН», «Комуністична партія Німеччини/Марксистсько-ленінська (Червона зірка)», «КПН/М-Л (Червоний ранок)» та ін.

«Комуністична партія Німеччини/Марксистсько-ленінська (КПН/М-Л)» була заснована у ФРН колишніми членами КПН у 1968 р. Її лідером став відомий комуністичний діяч Ернест Аугуст. Ця партія займала прокитайську та антиревізійністську позицію. Партійці виступали за дотримання принципів класичного марксизму і лєнінізму. У 1986 р. партія припиняє своє існування і реорганізовується у «Комуністичну партію Німеччини/Марксистсько-ленінську (Червоної зірки)».

У 1995 р. з лав КПН/М-Л («Червона зірка») виокремлюється КПН/М-Л («Червоний ранок»). Її лідером стає Вольфганг Еггерт. Партійці називають своїми ідеологічними лідерами не лише К. Маркса, В. Леніна та Мао Цзедуна, а й Е. Ходжа – албанського політичного діяча. КПН/М-Л («Червоний ранок») виступає за знищення буржуазного ладу в усьому світі та закликає до революційної боротьби за звільнення від капіталістичного рабства, яке, на їх думку, поглиблює суспільну кризу і нерівність.

Партією, що використовує у своїй діяльності марксистські та маоїстські принципи, є «Робітничча ліга за відновлення КПН», заснована у 1973 р. на території Західної Німеччини – у столиці Баварії Мюнхені. Її лідерами стали відомі громадські діячі комуністичного руху Хельга Соммеррок та Томас Шмітц-Бендер. Ця партія активно співпрацювала з іншими лівими організаціями, виступала за налагодження зв'язків із НДР та СРСР. За ідеологічними переконаннями вона залишалася на засадах маоїзму з потужним культом особи Й. Сталіна. Після розпаду СРСР «Робітничча ліга за відновлення КПН» змінила свою політичну програму, запропонувавши власне обґрунтування необхідності пролетарської революції у Німеччині. На думку партійців, через домінування на міжнародному рівні США, Німеччина перебуває під загрозою вступу в Третю світову війну. Єдиною перешкодою для цього може стати руйнування капіталістичного суспільства і побудова пролетарської республіки на чолі з комуністичною партією, завдяки чому відбудеться перехід людства з доісторичного існування в комуністичне.

У 1996 р. від «Робітниччої ліги за відновлення КПН» відокремлюється група, що згуртувалася навколо партійного періодичного видання «Комуністичний робітник» (Kommunistische Arbeiterzeitung – KAZ). Група визнає вчення К. Маркса, В. Леніна та Мао Цзедуну, зосереджує свою увагу на антифашистській політиці. На думку її членів, через економічне домінування на території Західної Європи у внутрішній та зовнішній політиці Німеччини зростають імперіалістичні тенденції. Останній раз, підкреслює KAZ, це спостерігалось за часів Третього Рейху, тому зараз постає питання про відновлення нацизму і фашизму в державі. Отже, комуністичний рух має робити все можливе для запобігання такому розвитку подій [6, р. 15].

Найвідомішою німецькою терористичною організацією лівої орієнтації була RAF – Red Army Fraction («Фракція Червоної Армії» – ФЧА), яка виникла в Берлінському університеті. Першим головою ФЧА був Гудрон Енселін, потім її очолив Андріс Баадер. ФЧА функціонувала на засадах марксизму і критикувала політику США у В'єтнамі та Західній Європі. ФЧА вважала, що бойові акції здатні впливати на свідомість «потенційно революційної» частини пролетаріату та залучати її до боротьби. У. Мейнхоф проголошував, що для залучення пасивної маси до боротьби потрібна «революційна ініціатива» – авангард, який своїми атаками на капітал прискорить об'єднання сил. Своїми акціями ФЧА намагалася показати реальний стан сучасного суспільства. Згодом, після офіційного проголошення курсу на пріоритет дій над теорією, ФЧА перетворилася на справжнє терористичне угруповання, яке очолили А. Баадер та У. Майнхоф. Організація діє і до цього часу [5, р.123].

В Іспанії функціонувала низка невеликих лівоекстремістських організацій. Більшість з них вела не антифашистську політику, а обмежувалася критикою інших лівоекстремістських організацій та звинуваченнями в опортунізмі, ревізійнізмі та троцькізмі. Типовим прикладом таких партій була «Комуністична партія Іспанії (Інтернаціональна)» – КПІ(І), партійне ядро якої складалося з колишніх членів «Об'єднаної соціалістичної партії Каталонії». Вони виступали за здійснення соціалістичної революції без перехідних етапів. КПІ(І) мала вплив у Барселоні.

У 1964 р. утворилася ще одна ліворадикальна партія – «КПІ (марксистсько-ленінська)». Важливу роль у її створенні відіграла частина колишніх членів КПІ(І). Їх метою було об'єднання всіх революційних організацій Іспанії. Для досягнення цієї мети у 1973 р. формується «Революційний патріотичний і антифашистський фронт» (ФРАП). Своїми основними завданнями він мав повалення фашистської диктатури, вигнання шляхом збройної боротьби американського імперіалізму з території Іспанії, знищення «американо-

франкістської» армії та репресивних органів державної влади, побудову народної республіки, націоналізацію підприємств, реформування аграрного сектору і створення народної армії.

У 1970 р. група галісійських маоїстів, відокремившись від «Комуністичної партії Іспанії», заснувала «Організацію марксистів-леніністів Галіції» (ОМЛГ), яка проіснувала чотири роки і припинила свою діяльність через постійні поліцейські переслідування. Виникає «Комуністична партія Іспанії – Відроджена», на базі якої у 1975 р. створюється одне з найвідоміших лівоекстремістських угруповань – ГРАПО (Grupo de Resistencia Antifascista Primero de Octubre) – «Група патріотичного антифашистського опору 1 жовтня».

Головною метою організації була боротьба з диктатурою шляхом антибуржуазної та антиімперіалістичної революції. У період демократизації, після смерті Ф.Франко, ГРАПО продовжує активну боротьбу з офіційною владою, характеризуючи новий ліберально-демократичний режим як фашистський за своєю природою. Організація припиняє співпрацювати з лівими партіями, які входять до складу парламенту, називаючи їх зрадниками революційної ідеї. Протягом 70-х років ГРАПО налагоджує тісні зв'язки з лівоекстремістськими терористичними організаціями інших держав – «Аксьон Дірект» у Франції та «Червоними Бригадами» в Італії. У 80-90-х роках організація акцентує свою увагу на антиімперіалістській політиці. Втіленням світового імперіалізму для неї стають США та військові об'єкти НАТО, що знаходилися на території Іспанії [7, с. 304].

У 60-х роках ХХ ст. на теренах Іспанії поширюються троцькістські ідеї, з'являються відповідні угруповання, найпотужнішим серед яких стає організація «Комунізм», створена в 1970 р. Через внутрішнє протистояння вона розпадається на «Революційну комуністичну лігу» і «Троцькістську фракцію». До середини 70-х років ХХ ст. анархісти терпіли поразки у спробах об'єднання в єдиний фронт.

Нині найпотужнішою анархістською організацією залишається «Федерація Анархістів Іберії» (ФАІ), заснована ще у 1927 р. у Валенсії. У своїй політичній програмі (брошурі «Анархісти») ФАІ проголошує, що анархія – це громадянський порядок, у якому братерство, рівність та свобода – не марні слова і визначає 7 пунктів, в яких розкрито основні принципи її політичної платформи:

- знищення приватної власності на землю, сировину та знаряддя праці, що є причиною утворення механізму експлуатації одного класу над іншими;
- скасування уряду і всіх проявів влади – поліції, форм правління, армії, парламенту, адже все це функціонує для здійснення насилля над людьми;
- ідеальною формою організації суспільства ФАІ вважає суспільство вільних асоціацій та федерацій виробників, споживачів, у якому все раціонально збалансовано, в ньому також відсутнє оподаткування;
- забезпечення всього населення необхідними умовами для існування;
- антипатріотизм; ФАІ виступає за ліквідацію кордонів між державами і проголошує формування братства людей;
- скасування інституту сім'ї та її правового оформлення [8].

У Франції ліві представлені як поміркованими, так і більш радикальними організаціями. Серед найвідоміших з них:

- Ліва партія – демократична соціалістична політична партія, створена у грудні 2008 р. після виходу її членів з Соціалістичної партії та приєднання представників Партії Зелених. У Європарламенті входить партія до фракції Європейські об'єднані ліві/Ліво-зелені Півночі;
- Соціалістична партія – друга найбільша і найбільш ліва партія країни, яка сповідує соціал-демократичні ідеї. Заснована у 1969 р. після розпаду Французької секції

Робітничого Інтернаціоналу. У 1981 р. її член Франсуа Міттеран був обраний президентом Франції, а сама партія здобула більшість у Національній Асамблеї. У Європарламенті партія входить до фракції Прогресивний альянс соціалістів і демократів;

– Зелені – екологічна партія, яка у Європарламенті входить до фракції Зелені – Європейський вільний альянс. Після об'єднання у 2010 р. з коаліцією Європейських екологів вони створили партію Європейські екологи-зелені.

У Франції діє одна з найжорстокіших ліворадикальних груп «Аксьон Дірект», створена в 1979 р. Угрупування підтримує ідеї комунізму, анархізму, маоїзму і под. Організація сформувалася на основі декількох ліворадикальних організацій, серед яких: ГАРІ (Автономні революційні інтернаціональні групи, які вважали, що найефективнішою формою боротьби є безпосередні революційні дії), НАПАП (Озброєні осередки пролетарської автономії) та анархісти. Керівниками організації були Жан-Марк Руйон, Наталі Менигн, Регіт Шлейчер та Андре Олівер.

При цьому у Франції інтенсивно розповсюджуються ідеї «екосоціалістів», теоретиком, яких є Андре Горц (Герхард Хірш). Головним положенням його творів є ідея побудови альтернативного суспільства шляхом руйнування класової системи та відмова від формуючого закону вартості. Він висловлює ідею заміщення капіталістичної раціональності соціалістичною.

Загалом нині у Європі спостерігається «уповільнення» лівого радикалізму. Порівняно з ультраправими тенденціями, які отримують новий «ренесанс», зокрема у результаті економічної та міграційної кризи у державах ЄС, ультраліві перебувають у стані занепаду і лише інколи активізуються у країнах, охоплених політичною кризою (наприклад, Коаліція радикальних лівих (СИРИЗА) Алекса Ципраса, який є керівником лівої партії «Синаспизмос» (станом на 2015 р. Коаліція має 145 місць у грецькому парламенті).

При цьому в другій половині ХХ ст. лівий радикалізм порівняно з правим у найбільших країнах Європи мав більш агресивний характер, адже всі найпотужніші терористичні організації мали ліву спрямованість («Червоні Бригади», «Фракція Червоної Армії», ГРАПО та частково ЕТА). Остання займає проміжну позицію, оскільки є націоналістичною баскською організацією з лівими революційними переконаннями. Дослідники пов'язують такий ренесанс ліворадикальних ідей у Західній Європі після закінчення Другої світової війни з активізацією антифашистських настроїв у суспільствах, тому особливо він притаманний країнам, в яких існували фашистські та нацистські режими (Італія, Німеччина, Іспанія, Португалія, Румунія, Угорщина та ін.)

Щодо питання соціальної бази політичного лівого радикалізму (як і правого) досі відсутня єдина думка. Соціальною та електоральною базою лівого екстремізму переважно є молодь до 25 років, люди з невисоким рівнем освіти, вразливі до соціально-економічних коливань. Вони підтримують представників лівого радикалізму на загальнодержавних і регіональних виборах, фінансують та долучаються до різноманітних акцій. Тому не до кінця зрозуміло, чому на сьогодні лівий радикалізм не знаходить активної підтримки у суспільстві, а відтак не представлений великими рухами і, можна навіть сказати, перебуває у стані занепаду.

Дослідники виокремлюють три потенційні електоральні групи крайньолівих:

1) крайньоліві субкультури – групи та особи, які в минулому брали участь у різних демонстраціях і мали тривале членство у крайньолівих політичних партіях (наприклад, лідер Німецької соціалістичної партії Жан Марійніссен був маоїстом);

2) лівоцентристи – схильні займати проміжну позицію (електоральна база «зелених» партій);

3) протестувальники – групи молодих людей, які підтримують тактику популізму і беруть активну участь у різних маршах протесту та демонстраціях проти глобалізації і ЄС.

Таким чином, можна зробити деякі теоретичні узагальнення і висновки. Лівий радикалізм у сучасній Італії (порівняно з правим) здебільшого представлений невеликими легальними місцевими політичними партіями та нелегальними збройними терористичними організаціями, які активно діють у північних регіонах. Ці організації виступають за антикапіталістичну й антиамериканську політику державної влади, побудову нового суспільства шляхом революції та створення антиімперіалістичного фронту. Вони критикують сучасне капіталістичне суспільство за насилля над пролетаріатом. Єдиним виходом для побудови справедливого суспільства, що базуватиметься на принципі демократичного централізму, вони вважають революцію, для ефективного здійснення якої потрібне створення фронту проти імперіалістичних тенденцій.

Італійський лівий екстремізм запозичив ідею перманентної революції з праць Л.Троцького. Крім того, він має багато рис правого: централізм, який у правих перейнятий із фашистської доктрини Б. Муссоліні, а в лівих – із вчення Мао Цзедуна; антиамериканізм, в якому праві вбачають загрозу національній ідентичності, а ліві – втілення імперіалістичних тенденцій сучасного світу; антикапіталізм, за якого праві висувають альтернативну систему корпоративізму, а ліві – розвиток профспілок; єдина Європа, яку праві сприймають як співдружність різних європейських націй, а ліві – об'єднання на основі боротьби зі світовим імперіалізмом.

Лівий екстремізм на території Іспанії сьогодні представлений невеликими політичними партіями і терористичними організаціями. Після Другої світової війни він виникає як опозиція офіційній владі – режиму Ф.Франко. Програмні документи організацій мають такі спільні риси: революціонізм, пропагування збройної боротьби проти державної влади та імперіалізму, побудова справедливого суспільства шляхом знищення нинішнього. Вони закликають до здійснення пролетарської революції та повалення капіталістичної системи. Ліві боролися з фашистським режимом Ф.Франко й американським імперіалізмом, адже саме США порушили режим ізоляції Іспанії після початку «холодної війни» з СРСР. У більшості випадків ця боротьба реалізувалась через діяльність низки невеликих терористичних організацій (наприклад, ГРАПО) та ліворадикальних партій (наприклад, ФРАП). Особливе місце серед лівих екстремістів Іспанії посідає гілка анархістів. До громадянської війни (1936-1939 рр.) в ній існував потужний рух анархістів-синдикалістів, який зберігся до цього часу у вигляді анархістських організацій (наприклад, «Федерація анархістів Іберії»).

Лівий радикалізм у сучасній Німеччині представлений невеликими політичними партіями та організаціями, майже всі з яких засновані на ідеях «Комуністичної партії Німеччини». За своїми ідеологічними переконаннями вони відносяться до таких модифікацій класичного марксизму, як сталінізм, троцькізм і маоїзм, та мають певні спільні риси: революційність, орієнтація на пролетаріат, антибуржуазний і антикапіталістичний характер, заклики до збройної боротьби. Ідею революційності ліві екстремісти запозичили з класичного марксизму. Вони вважають, що шлях до справедливого суспільства – це знищення старого буржуазного, яке діє на капіталістичних принципах. Сучасні німецькі ліві відкидають ідею реформування і виступають за насильницьке повалення старого режиму, закликають до збройної боротьби проти реакційних сил, а після встановлення влади пролетаріату – проти ворогів суспільства. Не дивно, що саме у лавах лівих екстремістів у другій половині 60-х років ХХ ст. виникає найбільша терористична організація «Фракція Червоної армії», насилля якої, порівняно з «Червоними Бригадами», не було спрямоване виключно на державних посадовців, а призвело до великої кількості жертв серед населення. Крім того,

у сучасній Німеччині жодна радикальна організація не представлена у вищих державних органах. Ліві сили активно підтримують радикальне крило «зеленої» партії «Фундіс», до якого входять фундаменталісти, екосоціалісти та радикальні екологісти.

Можна констатувати, що у Європі спостерігається повільне відновлення лівого радикалізму, який водночас порівняно з правим перебуває у стані занепаду. Загалом лівий радикалізм ґрунтується на ідеї побудови справедливого безкласового суспільства, критиці імперіалістської політики держав. Ліві екстремісти закликають до знищення капіталістичної системи та побудови соціалізму шляхом революційної збройної боротьби. Майже всі ліві партії та рухи займають антиамериканську позицію, виступають проти поширення впливу США у Західній Європі, адже США вони вважають втіленням світового імперіалізму. Також закликають держави до виходу зі складу сучасного втілення імперіалізму – НАТО.

Крім того, на території Європи спостерігається регіоналізм ідеологічної орієнтації політичного радикалізму, тобто у різних частинах країн розвинуті різні його напрями, що, зокрема, зумовлено соціально-економічними та історичними чинниками. Наприклад, в Італії це розмежування існує між північною країною (ліві) та півднем (праві), а в Німеччині – між сходом країни (праві) та заходом (ліві).

Особливо важливо, що зростає вплив радикалів (і правих, і лівих) на внутрішню та зовнішню політику Європейського Союзу, зокрема щодо протидії розширенню ЄС, обмеження імміграції, перегляду соціальних гарантій для мігрантів та їх сімей, жорсткого контролю у всіх сферах суспільного життя, що на сьогодні навіть дістало відображення у спробі заблокувати впровадження режиму тимчасового застосування Угоди про асоціацію України з ЄС (вересень 2014 р.). Крім того, активність євроскептиків зумовила збільшення під час виборів до Європарламенту 2014 р. кількості представницьких мандатів правих та лівих позасистемних організацій (з 99 до 124). Представники лівих партій Європи у Європарламенті навіть утворили політичний блок «Європейські об'єднані ліві/Ліво-зелені Півночі (GUE/NGL)», чисельність яких 52 депутати. Така ситуація ще потребує окремого ґрунтовного дослідження, яке можна вважати перспективним напрямом наукових пошуків.

1. Вільчинська І. Ю. Політичні ідеї представників ліворадикальних течій і рухів / І. Ю. Вільчинська, Т. С. Рева // Історія політичної думки : підручник / [І. В. Алексеєнко, Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна та ін.] ; за заг. ред. Н. М. Хоми. – Львів : Новий Світ-2000, 2016. – 1000 с. – С. 863–881.

2. *Statuto di Sinistra Critica* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sincri.wordpress.com/organizzazione/statuto>.

3. *Statute of the Italian Marxist-Leninist Communist Party* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pciml.org/english/pciml_statuto.htm.

4. *Scuderi G. The mission of the PMLI* [Електронний ресурс] / G. Scuderi. – Режим доступу : <http://www.pmlit.it/scuderimissionofpmlit33anniversary.html>.

5. *Simonsen C. Terrorism: the past, the players, and the future* / C. Simonsen, J. Spindlove. – New Jersey: Pearson «Prentice Hall», 2004. – 446 p.

6. *Antisemitism Worldwide 2009. General Analysis* / [ed. Dina Porat, Roni Stauber]. – Tel Aviv University, 2009. – 56 p.

7. *Ландабасо Ангуло А. И. Терроризм и этнополитические конфликты* : в 2 кн. / Ландабасо Ангуло А. И., Коновалов А. М., Коновалов А. М. – М. : ОГНИ, 2004. – Кн. 2: Терроризм сегодня. – 41 с.

8. *Nuestro programa F.A.I.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://federacionanarquistaiberica.wordpress.com/nuestro-programa>.